

SZAKÁLY ÁGNES CIMBALOMMŰVÉSZ¹
Olsvay Endre interjúja

Szakály Ágnes
(Budapest, 1951. március 14.)
Liszt Ferenc-díjas cimbalomművész, tanár születésnapjára.

¹ Részlet az EAR30 Az EAR Együttes harminc éve 1991–2021 c. interjúkötetből (Megjelent az Egy hangversenyteremért Alapítvány támogatásával. Felelős kiadó: Göllesz Zoltán, 2022)

– *Első kérdésem, hogy a hangszereddel, a cimbalommal kapcsolatban az embereknek nem az az első asszociációjuk, hogy az kortárszenei hangszer, pláne hogy nem elektronikus zenei. Te is így látod?*

– Elektronikusnak nem gondolom, de kortárszenei hangszernek mindenképpen. A hangszer a mai formájában az 1900-as évek óta ismeretes, azóta írnak rá a zeneszerzők kortárs alkotásokat. Természetesen szívesen játszunk átiratokat régebbi korok zenéjéből, nagy mesterek műveiből, de az eredeti darabok kortárs alkotások.

– *Én a tágabb nagy közönségre gondoltam: ha azt hallják, hogy cimbalom, akkor....*

... a többség valóban a népzeneire és a cigányzenéire gondol. De a zeneszerető közönség számára már ismert, mint koncerthangszer, mint kortárszenei hangszer is.

– *És szerinted mi az elsődleges tulajdonsága, ami erre predesztinálja?*

– Elsősorban az érdekes, sokszínű hangzásvilága. Nagyon dús felhangrendszere egészen sajátos színeket, összecsengéseket mutat. Hatalmas dinamikai különbségeket lehet elérni, és nagyon sok megszólaltatási módot lehet alkalmazni. Az elektronikus zenében való alkalmazására én sem gondoltam. Az ötlet (és az érdek) Sugár Miklósaé, az EAR Együttes vezetőjéé. Több művet írt számomra, cimbalomversenyt, hármaversenyt, szólódarabot, kvintettet, kürt-cimbalom duót, és felvetette, hogy érdemes lenne kipróbálni a hangszer új műfajban. Először megijedtem, majd úgy gondoltam, egy próbát mindenképpen megér. Húsz évvel ezelőtt, 2000-ben Miklós behívott a Rádió 22-es stúdiójába, rajta kívül ott volt több zeneszerző, Pintér Gyula, Faragó Béla, Szigeti István. Kérték, hogy mutassam meg, mi mindent lehet megszólaltatni. Én játszottam, pizzicatoztam, ütöttem ujjal, tompítva kézzel, bent a húrokon (a szokásos játszótéren), kint a rögzítő csavarok mellett, pedállal, pedál nélkül – egy idő után teljesen elfeledkezve, miért is próbálkozom mindennel. A szerző urak pedig a gépekkel próbálták mindezeket módosítva, visszhanggal, késleltetéssel új hangzásokat elérni. Elég hosszú ideig tartott a kísérlet, és nagyon jól esett, amikor Pintér Gyula megszólalt: ez egy kész mű volt, kár, hogy nem vettük fel. Úgy láttam, hogy megtetszett neki a hangszer-nyújtotta lehetőségek tárháza. Az első mű Sugár Miklós *Vihar után* című darabja volt, 2001-ben, ezt nagyon sokat játszottuk, sok előadást megért. Majd sorra születtek a művek: Szigeti István,

Madarász Iván, Pintér Gyula, Olsvay Endre, Faragó Béla, Pócs Katalin és mások művei.

– *És korábban hallottál EAR koncertet? Vagy tudad, hogy van ez az együttes?*

– Sugár Miklóstól, Maros Évától, Geiger Györgytől hallottam róla, koncertjükön nem voltam. Amikor már én is részt vettem az együttes munkájában, akkor ismertem meg ezt a számomra új stílust. Egyre jobban megkedveltem, és sok számomra kedves mű született. Mondok egy párat a teljesség igénye nélkül. Madarász Iván *Csillagok*, ami két szintetizátorral (és cimbalommal) szólalt meg. Pintér Gyula *Kaméleon fantáziája* (cimbalom, elektronika), Szigeti István *Lassú és friss*, Hollós Máté *Clavinova Concertante*, Faragó Béla művei és további sok darab. Mindig rájövök, hogy amire megtanulom a nekem írt műveket, mindig meg is szeretem.

– *És volt valami, ami az elektronikán túl az együttes játékban más benyomást keltett, mint amikor hagyományos kamarazenét játszottál?*

– Minden egészen más. A kamarazenében alkalmazkodni kell a partnerekhez. Meg kell érezni, mikor akar a másik agogikát csinálni, mikor milyen dinamikai váltást, tempóváltást szeretne. Az elektronika viszont felvett, adott, és úgy kell játszani, hogy zakatol bennem a metronom. Vagyis egy sokkal kötöttebb játokmódot kíván.

– *S az inspiráció fordított irányban is működött? Amit az elektronikus darabok játéka közben tapasztaltál, hangzások, effektek, befolyásolták a játékodat?*

– Beszélgetésünk elején említettem, hogy hangszerem eredeti irodalma a kortárs muzsika. Kurtág György, Lendvay Kamilló, Láng István, Kocsár Miklós és a fiatalabb generációk műveiben minden játokmód, ütésmód, hangszínskála, megszólaltatás előfordult. Biztosan volt, ami mást igényelt az elektronikával játszott darabokban, de ezek a kortárs művekben tapasztalt eszközökkel megvalósíthatók voltak.

– *És benyomásod szerint a kellő hatást váltotta ki a közönségből?*

– Igen. Noha sajnos az elektronikus koncerteken ritkán tapasztalunk nagy tömegeket, azt tapasztaltam, ha szólókoncerteken egy-egy darabot beszerkesztek, annak mindig nagy sikere volt. Akár itthon a tavaszi fesztiválos koncertjeimen, akár külföldi hangversenyeken.

– *Érzékeltél különböző fogadtatást a külföldi és a magyar hallgatóság részéről?*

– Külföldön maga a cimbalom is még mindig újdonság, elsősorban az érdekes hangzás, az újszerűség, ami magával ragadja a közönséget. De kétségkívül a kortárs muzsika, az elektronika alkalmazása is megszokottabb, mint nálunk. Több fesztivál, több együttes foglalkozik a kortárszenével, mint nálunk. Bár az elmúlt években nálunk is öröndetesen szaporodott a lehetőségek száma, és ha nem is nagy tömegeket, de egyre több érdeklődőt vonz korunk zenéje.

– *Elég sok cimbalmos működik mostanában. Szerinted a fiatalabb generáció számára is ennyire elsődleges a kortárszene?*

– Természetesen. Hiszen ebben nőttek fel. Jómagam is 40 évig tanítottam. Már a kezdetektől ismerkedtek a tanítványok a mai zenével, mindig a tanulás fokának megfelelő nehézségben. Középfoktól pedig végigjárták az immár klasszikusnak mondható alkotásokat, Kurtág, Lendvay, Láng, Kocsár műveit, majd az újabbakat, Madarász, Sugár Miklós, Olsvay, és a többi szerző műveit. A fiatal cimbalomművészek is inspirálták zeneszerző kortársaikat, akik azután nekik írtak új darabokat.

– *Visszatérve az EAR Együttesre: hogy látod a közönség érdeklődésének enyhe apályát? Hányféle okra vezethető ez vissza? Az érdeklődés megváltozása, a technikai inspiráció kimerülése, vagy pusztán anyagi és szervezési kérdések, vagy a zeneszerzők érdeklődésének változása?*

– A modern stílusoknak a művészet minden ágában kisebb a közönsége, mint a már ismertnek, megszokottnak. A kortárszene eleve nagyobb szellemi részvételt igényel a hallgatótól, mint a régebbi korok muzsikája. Az elektroakusztikus zene még a kortárson belül is újabb, szokatlanabb. Az együttes 30 éves, én csak 20 éve veszek részt a munkájukban. Kezdetben tapasztalatom szerint nagyobb volt a szakmai érdeklődés, olyan zeneszerzők is szép számban megjelentek a koncerteken, akik csak érdeklődésből, kíváncsiságból jöttek. Jobban érdeklődtek egymás alkotásai után. Lehet, hogy a műfaj nem vonzotta őket, lehet, hogy nem igazán érezték a magukénak, és nem akartak ilyen stílusú műveket írni. Ehhez a zenéhez nem elegendő a kottapapír és ceruza (vagy kottaíró program), hanem ki kell kísérletezni a különböző hanghatásokat, megkomponálni, kerek művé formálni őket. És csak akkor jön az „élő” előadó, aki szintén megkapja a maga szólamát, megtanulja a felvételen levő anyagot és eggyé próbálja formálni. Nem hiszem, hogy a technikai inspiráció elfogyna, hiszen világunk rengeteg újdonságot nyújt, inkább a lépéstartás nehéz a folyton változó kihívásokkal.

– *Van, aki úgy gondolja, hogy maga a műfaj is ilyen korlátozott kifutású, és ennek éljük most a lehajló ágát. Az elektronika, az élő elektronika, vagyis a hangszerek kombinációja az elektronikával. Mert szűkebb körben és egészen más esztétikával, de a komputerezene foglalkoztat szerzőket, és vannak megszállott hallgatói is.*

– Ugyanúgy, ahogyan az EAR Együttesnek is vannak... A mai zene nagyon sok lehetőséget kihasználhat, és majd a jövő eldönti, mi marad meg ezekből. Nem akarok régi korok szerzőire hivatkozni, akik esetleg 200-300 évig feledésbe merültek, majd a „toplistára” kerültek. Én sokszor inkább a szervezés nem elég intenzív módjában látom a hiányosságot.

– *Van olyan hangszer, amelyik szerinted kifejezetten jól illeszthető a cimbalom mellé, és a kortárszene hangzásvilágát új impulzusokkal gazdagítaná?*

– Szinte minden hangszerrel alkalmas és mindegyikkel új és másféle hatást lehet elérni. A két hagyományos formula mellett (zongorával, másik cimbalommal). volt egy duónk kürttel (Varga Zoltánnal), az nagyon sikeres volt, sikerült egy teljes repertoárt összegyűjtenünk a mai szerzőktől. Volt olyan év, amikor 30 koncertünk is volt országszerte, és mindenütt nagy sikerrel, telt házakkal játszottunk. De játszottam fuvolával, volt olyan triónk, hogy fuvola, fagott, cimbalom. Gitárral is nagyon jó, itt csak a kisebb dinamikát nem szabad elfelejteni. De játszottam harmonikával is, ami szintén nagyon érdekes hangzást eredményezett.

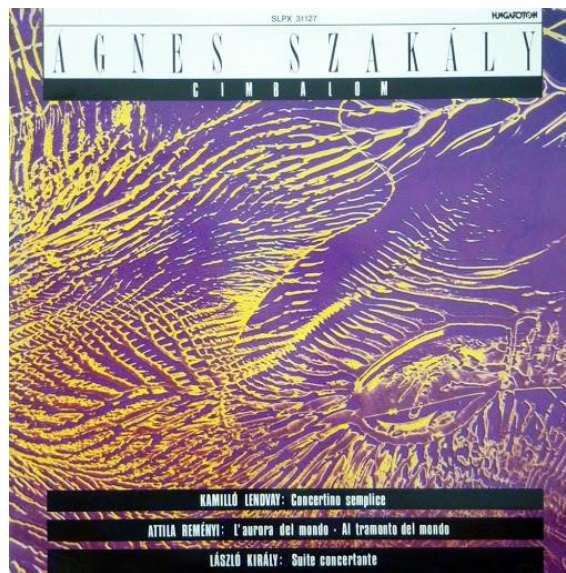
– *És olyan különleges hangzás, hanghatás, amit maga az elektronika hozott létre, és egészen egyedien belopta magát a szívedbe?*

– A szerzők a cimbalom hangján általában nem változtattak, inkább a felvett alapon kísérleteztek különböző változtatásokkal. Láng István művében szerepel úgy a cimbalom, hogy egy felvett cimbalomszólo hangjaival „játszik”, ehhez nincs előadó, csak CD-ről hallgatható. Sugár Miklósnak is volt egy érdekes kísérlete, ahol eljátszottam a leírt anyagot, majd hangmérnökünk, Horváth István különböző változtatásokkal, torzításokkal, tempóváltoztatásokkal gépiesítette az eljátszott témarszt. Majd jött a következő zenei anyag, hasonlóképpen elektronikus köntösben módosítva. Ez számomra nagyon emlékezetes maradt, mert a koncertről megjelent egy kritika a *Muzsikában*, amelyben a kritikus megjegyezte, hogy ezt a művet még gyakorolnunk kell, mert nem volt együtt a szólohangszer az elektronikával.

– *Ezt vajon mire alapozta a recenzens?*

- Ennyi volt a felkészültsége és a tájékozottsága.
- *Szerinted a mai értelemben vett PR-el, propagandával, vagy mivel lehetne nagyobb és értékesebb táborot verbuválni a kortárszenéhez?*
- A televízió csatornák, a rádiók mindenképpen nagyon fontosak lennének. Sokszor magazin műsorokban hallok olyan zenéket, amelyek nem könnyebben hallgathatók, mint a kortárs, avagy az elektronikát használó zene. Csak valamitől éppen divatosabbak. Az előadó éppen valamilyen versenyben győzött, és rögtön elfogadható a zenéje. Vagyis a napi divatáramlatnak jobban megfelel. Ezen kellene kicsit változtatni. A világban sok zenei stílus van, jó lenne mindegyiket legalább megmutatni. Az EAR Együttessel való együttműködést életem egyik ajándékának tekintem. Számomra emlékezetes és szeretetteljes zenésztársak köre volt. Nemcsak kedves és tehetséges, de tenni akaró emberek együttese. Mindenki valami újat, valami jót akart. Az én látókörömet nagyon kitágította, új távlatokat nyitott számomra. Öröm volt az új művek eljátszása, az EAR Együttesben eltöltött 20-22 év. Köszönöm!

FÜGGELÉK

[Teljes lejátszási lista megtekintése](#) (9 felvétel)

© 1988 HUNGAROTON RECORDS LTD.

Teljes lejátszási lista megtekintése (14 felvétel)

© 1997 HUNGAROTON RECORDS LTD.

Teljes lejátszási lista megtekintése (16 felvétel)

© 2001 HUNGAROTON RECORDS LTD.